

(Publisert i Norsk Filatelistisk Tidsskrift nr.5 (august/september) 2005, s.6-11).

OGS/- 16.08.05.

Norge Komplet 150

En rekke aktuelle åremål er kommet i skyggen av den vedvarende overfokuseringen på det i og for seg kurante om enn trivielle faktum at det i år er 100 år siden oppløsningen av personalunionen mellom Norge og Sverige. Enkelte øvrige jubiléer har det likevel bydd seg mulighet til å registrere eller endog markere. Blant annet har noen av oss fått med seg at det i år er 150 år siden utgivelsen av det første norske frimerke.

Begivenheten er blitt behørig markert av forlaget Snorre, som i samarbeid med Postverket (eller Posten Norge AS, som etaten nå kaller seg), har utgitt jubiléumboken Norge Komplet 150 – undertitel Fra betalingsmiddel til kunsthåndverk (ISBN: 82-8125-000-3, 1. utgave 2004). Boken, som er ført i pennen av en journalist (Per Egil Hegge) og en filatelist (Ivar Sundsbø) i fellesskap, er en riktig innbydende trykksak på ialt 200 sider. Samtlige utgitte norske frimerker i denne 150-årsperioden (faktisk over halvannet tusen stykker!) er gjengitt i lekkert farvetrykk – en fryd for øyet. Den medfølgende tekst er inndelt kronologisk i åtte bolker, hvor de to forfatterne – vekselvis og ut i fra hvert sitt faglige perspektiv - søker å vise hvordan frimerkeutgivelsene avspeiler samfunnsutviklingen i Norge gjennom denne perioden.

Norge komplett 150 fremstår rent umiddelbart som en trivelig bok! Den er lettlest og informativ. For undertegnede anmelder, som har vært mer eller mindre aktiv frimerkesamler (dog ikke noe så pretensiøst som ”filatelist”) i over 54 år, gir boken mange små gjenkjennelses-opplevelser, men også ny og interessant kunnskap.

Dessverre er bokens tekstdeler beheftet med en rekke faktiske feil. Blant de grovere og de mest opplagte, skal spesielt følgende nevnes:

- Side 13: Her hevdes om Riksakten (dvs. unionstraktaten mellom Norge og Sverige) at den ble stadfestet ”i mai 1815” og at den fastsatte at ”Sverige skulle ha ansvaret for de to lands utenrikspolitikk”. Riksakten – som ble inngått 6. august 1815 (og ikke i mai) – inneholdt ingen bestemmelse om at Sverige skulle ha ansvaret for de to lands

utenrikspolitikk. Tvertimot inneholder alle bestemmelsene i Riksakten – også i den del som gjelder utenrikspolitikken (§ 7, 7.-12. ledd) – formuleringer som uttrykkelig likestiller Norge og Sverige som to i alle henseender suverene og selvstendige riker.

- Side 44: Her står å lese at ”... Norge ble gitt suverenitet over Svalbard i 1925”. Det riktige må være 1920, for såvidt som den ”konvensjonen” som det videre vises til i teksten (Svalbardtraktaten) ble inngått 9. februar 1920. (At Norge drøyet til 1925 med faktisk å overta styret, er en annen sak).
- Side 57: Setningen ”I første rekke Riksakten på Akershus 1. februar 1942,...”. Det riktige skal være *Statsakten* på Akershus. (*Riksakten* er som nevnt foran benevnelsen på den norsk-svenske unionstraktat av 6. august 1815).
- Side 57: Omtalen av begivenhetene i 1941-42 omfatter videre sekvensen ”... et frimerke til 700-årsminnet for sagaskriveren Snorre Sturlasons fødsel”. Det riktige skal være Snorre Sturlasons *død*. (Snorre ble født i 1179 og døde i 1241).
- Side 58: Setningen ”I oktober 1942 kom Vidkun Quislings portrett på frimerke for første gang, og det hang sammen med Europas nyordning: Merkeutgivelsen skulle markere opprettelsen av Europeisk postforening”. De to merkene som omtales her, utkom 12. oktober 1942, og har Norgeskatalognumrene NK 309 og NK 310. Dette var ikke første, men *tredje* gang Quislings portrett kom på frimerker. Første gang var 1. februar 1942 med to merker (NK 300 og NK 301), annen gang var 25. september 1942 (NK 306).
- Side 58: I omtalen av en frimerkeutgivelse i desember 1944 blir det hevdet at ”dette merket ble NS-regimets siste”. Det korrekte er at NS-regimets siste frimerke kom den 15. februar 1945, og var et annet merke enn den ovennevnte utgivelse, nemlig det halvannen kroners ”Hertugkrone”-merket med katalognr. NK 330.
- Side 63: Her omtales skytevåpenet ”luger” som en ”revolver”. Luger (parabellum) er imidlertid ingen revolver, men en pistol, - nærmere bestemt en halvautomatisk grovpistol med kaliber 7,65 mm eller 9 mm.
- Side 84: Setningen ”Med 150-årsdagen for Ivar Aasens fødsel holdt navneformen NOREG sitt inntog i filatelen”. Omtalen her gjelder to frimerker som utkom 5. august 1963 (NK 538 og NK 539). Navneformen NOREG hadde imidlertid dukket opp på norske frimerker mer enn 12 år tidligere - nemlig 25. januar 1951 med tre frimerker i anledning av 100-årsdagen for Arne Garborgs fødsel (NK 404, NK 405 og NK 406).

- Side 84: Setningen ”Den nynorske navneformen NOREG ble brukt for annen gang i 1968, på frimerket til 150-årsminnet for Aasmund Olavsson Vinjes fødsel”. Det riktige skal være *tredje* gang (etter Garborg og Aasen jfr. foran).
- Side 92: Her omtales igjen Ivar Aasen-frimerkene i 1963 som ”på mange måter en banebrytende utgave ved at navneformen Noreg ble brukt” (at dette er feil, fremgår av de to foregående punkter).
- Side 100: Setningene: ”Det var nasjonale jubiléer i fleng igjen i 1975: Norsk Rikskringkasting kunne se tilbake på 50 år, ...” Det riktige (som også fremgår av teksten ”*Kringkasting 1925-1975*” på de to frimerkene, hhv. NK 760 og NK 761) er at man markerte at Norge hadde hatt kringkasting i 50 år. Dette takket være pionérforetaket *Det norske kringkastingsselskap*, som startet sin virksomhet i 1925. (Statsmonopolet NRK skulle først se dagens lys i 1933).
- Side 100: Setningen ”... blant de malere som skulle hedres, var turen kommet til Thomas Fearnley og den kanskje fremste av de unge døde, Lars Hertervig”. Lars Hertervig (1830-1902) hadde ganske visst en tragisk skjebne, men å betegne ham som en av ”de unge døde” blir vitterlig feil. (Dét er en betegnelse som i norsk malerkunst helst benyttes om Halfdan Egedius og August Cappelen).
- Side 114: Her heter det om et frimerke fra 1971 at ”det ble utgitt fordi det var 10 år siden Antarktistraktaten ble undertegnet”. Det riktige ville være ”... 10 år siden Antarktistraktaten trådte i kraft” (undertegnelsen fant sted allerede i 1959).
- Side 118: Setningen ”Norsk Rikskringkasting fikk to merker til sitt 50-årsjubiléum”. Som det fremgår av kommentar foran, var det ikke NRK som ble feiret, men at man hadde hatt kringkasting i Norge i 50 år.
- Side 121: Her står det å lese at ”I 1977 år fylte kong Olav 75 år”. Når bortses fra at setningen inneholder ordet ”år” én gang for mye, må det likevel være sagt at det var i 1978 at kong Olav fylte 75 år.
- Side 127: Setningen ”Nettopp kong Kristian besøkte vårt nordligste fylke – amt den gang – allerede på et av de første av sine over 30 besøk i Norge”. Det riktige ville her være å utelate amt-referansen, som i denne sammenheng fremstår som et skoleeksempel på en anakronisme. Dette fordi innføringen i Norge og Danmark av amtene som administrative enheter (en av Norgeshistoriens mest radikale reformer, som vi sliter med ettervirkningene av ennå) fant sted i 1662, dvs. 14 år etter angjeldende kong Kristians død og hele 65 år etter den Finnmarksreisen som teksten omhandler.

- Side 153: I forbindelse med omtalen av Olav Tryggvasons forsøk på å kristne trønderne, blir det opplyst at Snorre forteller om ”typer som høvdingen Svartskjegge”. Noen høvding (eller annen person) ved navn ”Svartskjegge” er imidlertid ikke nevnt i Snorres ”Olav Tryggvasons saga”, derimot en høvding som het *Jernskjegge* – og som fomodentlig er den person som forfatteren har hatt i tankene.

Videre inneholder teksten også en rekke mindre feil, så som feilstavinger av navn og øvrige slurvefeil (samt adskillige trykkfeil). Som eksempler i så måte (når bortses fra åpenbare trykkfeil) kan nevnes på side 36 Frederick *Cooke* (skal være *Cook*); på side 66 *Richard Nordraak* (skal være *Rikard*); på side 71 ”*Wings of Norway*” (skal være *for*); side 89 *Frederic Passay* (skal være *Passy*); side 94 *ottring* (skal være *åttring*); side 95 Oslo *Arbeidersamfunn* (skal være *Arbeidersamfund*); side 150 Fransk *Gyuana* (skal være *Guyana*).

Samt følgende kuriositet på side 101, første spalte: Den danske arkitekt Nebelong, som tegnet Oscarshall, er her blitt til ”*Niebelong*”. Kan hende bare en trykkfeil (for det kan vel ikke være Wagners ”*Nibelungenlied*” som spøker i kulissene?).

I tillegg til de opplagte faktiske feil, inneholder teksten en rekke formuleringer, påstander og vurderinger som man nok kunne fristes til å sette mer enn ett spørsmålstegn ved. Blant de mest uheldige i så måte, er den gjennomgående tendensiøse omtalen av unionskongene i tiden før 1905 som ”svenske” (bl.a. side 15, side 99 og side 200). De var faktisk like mye norske - det gjaldt fremfor alt den siste av dem, Oscar II – og dét burde vel være det primære i en kontekst som gjelder *Norges* frimerker! (At enkelte engasjerte aktører i unionsstriden for over hundre år siden kunne finne det politisk opportunt å klebe merkelappen ”svensk” på det felles statsoverhode, er forståelig, men vi bør vel snart ha lagt denslags bak oss). Og når det på side 13 tales om ”den svensk-norske tronen”, er det likeledes en fiksjon – noen felles unionstrone eksisterte rett og slett ikke.

Én ytterligere detalj bør nevnes, og det gjelder retusjeringene av kronprins Olav: Når man først velger (side 101) å minne om hvordan den kongelige saksestil ble pyntet vekk på et frimerke fra 1979 med bilde av tronarvingen i svevet i Holmenkollbakken, burde det være vel så stor grunn til å nevne et annet og vesentlig mer graverende retusjeringsverk – nemlig NK 968 utgitt 8. mai 1985 i anledning av 40-årsjubileet for frigjøringen. På dette frimerket ser vi kronprins Olav i åpen bil, gjengitt fra et velkjent foto, men i høyre billedflate mangler noe – nemlig kronprinsens sikkerhetsvakt, krigshelten Max Manus, som rett og slett er retusjert

vekk, så å si i verste sovjethistoriker-tradisjon. Dette nevnes ikke i teksten, hvor merket kun omtales i følgende ordlyd (side 126): ”Og selv om 40-årsminnet for frigjøringen var et gledelig jubileum, hadde kampen under okkupasjonen vært hard nok”. Sant nok, men lite opplysende for dette frimerkets vedkommende.

(Og når denne saken først er nevnt, må det også med tilfredshet bemerkes at samme motiv påny ble utgitt 7. juni i år på frimerke NK 1572 – men nå med sikkerhetsvakten behørig gjeninnsatt i bilens høyre forsete. Gammel urett var rettet opp, Posten hadde rehabilitert seg, og bra var dét!).

* * *

De mange graverende feil – som må tilskrives vankunne og faglig uformuenhet – medfører åpenbart en sterk reduksjon i bokens verdi som referanseverk. Mitt eksemplar (1. opplag, anskaffet i god tro i februar 2005), viste seg således å være en vare som ikke holdt mål. Leverandøren Posten Norge AS fortjener honnør for å ha gitt en ryddig og positiv respons på den klagen som forfatteren av disse linjer senere har fremført i sakens anledning. Det ville imidlertid være klokt av utgiverne (som ikke er Posten Norge, men Forlaget Snorre) å ta de fornødne skritt til å rette opp feilene i eventuelle nye opplag.

Og når først forslaget om et nytt opplag er lansert, skal også nevnes ytterligere en lyte som med fordel burde rettes opp: De utmerkede avbildningene av samtlige utgitte norske frimerker er dessverre ikke ledsaget av de respektive katalognumre – dette til tross for at selve brødteksten er spekket med slike referanser. Med mindre man har angjeldende NK-nr. for hvert enkelt av de over halvannet tusen utgitte merkene i hodet, er man derfor henvist til å sitte med Norgeskatalogen foran seg hele tiden for å få fullt utbytte av tekste. Dette bør rettes på i eventuelle senere opplag.